

**Kodeks postępowania
cywilnego. Nowelizacja
z 9.3.2023 r. Komentarz
Linia orzecznicza**

Przejdź do produktu na ksiegarnia.beck.pl

KODEKS POSTĘPOWANIA CYWILNEGO

z dnia 17.11.1964 r. (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 1805 ze zm.)

Część pierwsza. **Postępowanie rozpoznawcze**

Księga pierwsza. **Proces**

Tytuł I. **Sąd**

Dział I. **Właściwość sądu**

Rozdział 1. **Właściwość rzeczowa**

Oddział 1. **Podstawy właściwości**

Art. 17.

Właściwość sądów
okręgowych

Do właściwości sądów okręgowych należą sprawy:

- 1) o prawa niemajątkowe i łącznie z nimi dochodzone roszczenia majątkowe oprócz spraw o ustalenie lub zaprzeczenie pochodzenia dziecka, o ustalenie bezskuteczności uznania ojcostwa oraz o rozwiązanie przysposobienia;
- 2) (*uchylony*)

- 3) o roszczenia wynikające z Prawa prasowego;
- 4) o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa siedemdziesiąt pięć tysięcy złotych, oprócz spraw o alimenty, o naruszenie posiadania, o ustanowienie rozdzielności majątkowej między małżonkami, o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym oraz spraw rozpoznawanych w elektronicznym postępowaniu upominawczym;
- 4¹⁾ o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa sto tysięcy złotych, oprócz spraw o alimenty, o naruszenie posiadania, o ustanowienie rozdzielności majątkowej między małżonkami oraz spraw rozpoznawanych w elektronicznym postępowaniu upominawczym;
- 4¹⁾ o wydanie orzeczenia zastępującego uchwałę o podziale spółdzielni;
- 4²⁾ o uchylenie, stwierdzenie nieważności albo o ustalenie istnienia lub nieistnienia uchwał organów osób prawnych lub jednostek organizacyjnych niebędących osobami prawnymi, którym ustawa przyznaje zdolność prawną;
- 4³⁾ (*uchylony*)
- 4⁴⁾ o odszkodowanie z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem;
- 4⁵⁾ o roszczenia wynikające z naruszenia praw przysługujących na mocy przepisów o ochronie danych osobowych.
- 5) (*uchylony*)
- 6) (*uchylony*)

Spis treści

A. Komentarz

- 1. Aktualna regulacja
- 2. Uzasadnienie zmiany

3. Ocena regulacji

B. Linia orzecznicza

A. Komentarz

1. Aktualna regulacja. Aktualna regulacja tego przepisu przewiduje właściwość rzeczową sądu okręgowego w sprawach o prawa majątkowe, w których wartość przedmiotu sporu przewyższa 75 000 zł. Jeżeli wartość przedmiotu sporu przewyższała tę kwotę, ale chodziło o sprawę o alimenty, czy naruszenie posiadania, ustanowienie rozdzielności majątkowej pomiędzy małżonkami, czy to o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym

¹ Art. 17 pkt 4 w brzmieniu ustawy z dnia 9.03.2023 r. (druk sejmowy Nr 2650), która wchodzi w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia.

oraz spraw, które są rozpoznawane w elektronicznym postępowaniu upominawczym, właściwy rzeczowo miał być nadal sąd rejonowy.

2. Uzasadnienie zmiany. Aktualny próg wartości przedmiotu sporu, decydującej o właściwości rzeczowej sądu okręgowego obowiązuje od 5.2.2005 r., zatem ponad 16 lat. W tym czasie Polska przystąpiła do Unii Europejskiej, a wszelkie współczynniki gospodarcze, w tym wskaźnik PKB czy wysokość przeciętnego wynagrodzenia w gospodarce narodowej, istotnie wzrosły. Na przestrzeni tych kilkunastu lat zachodziły też naturalne procesy inflacyjne, które w sposób stanowczy przełożyły się na ceny dóbr i usług, co sprawiło, że dotychczas ustalony próg właściwości rzeczowej stracił na aktualności. Dla przykładu tylko warto podnieść, że ustalone w dniu 1.1.2005 r. minimalne wynagrodzenie za pracę wynosiło 849 zł miesięcznie (rozporządzenie Rady Ministrów z 14.9.2004 r. w sprawie wysokości minimalnego wynagrodzenia za pracę w 2005 r., Dz.U. Nr 201, poz. 2062), zaś aktualnie jest to 3490 zł miesięcznie (Dz.U. z 2022 r. poz. 1952), a więc ponad trzy razy więcej. Z kolei w omawianym okresie przeciętne miesięczne wynagrodzenie w gospodarce narodowej wzrosło z 2380,29 zł w 2005 r. do 6346,15 zł w 2022 r. Powyższe uzasadnia zmianę art. 17 pkt 4 KPC i podniesienie wartości przedmiotu sporu, która stanowi o rozpoznaniu sprawy przez sąd okręgowy jako właściwy rzeczowo w I instancji. Uzasadnieniem takiego rozwiązania jest też stale rosnąca dynamika wzrostu wpływu spraw do sądów okręgowych przy jednoczesnym zauważalnym zmniejszeniu tej dynamiki w odniesieniu do sądów rejonowych. W uzasadnieniu projektu ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (druk sejmowy Nr 2650, Sejm IX kadencji) wskazano, że nie ma racjonalnych przesłanek dla pozostawiania wszystkich spraw o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym we właściwości rzeczowej sądów rejonowych. Wartość przedmiotu sporu w tych sprawach jest na ogół duża, podobnie jak znaczenie zapadającego rozstrzygnięcia dla samych stron. Także poziom komplikacji tych spraw, obejmujących niekiedy konieczność zbadania ważności dokonywanych rozporządzeń, przemawia za przekazaniem tych spraw sądom okręgowym.

3. Ocena regulacji. Zmianę właściwości rzeczowej sądu w sprawach cywilnych z uwagi na wartość przedmiotu sporu należy ocenić pozytywnie. Obecna regulacja, zakreślająca górną granicę wartości przedmiotu sporu w sądzie rejonowym do kwoty 75 000 zł powodowała przeciążenie sądów okręgowych. Zmianie tej towarzyszy także zmiana sytuacji gospodarczej kraju w okresie popandemicznym, w tym wzrastająca inflacja. Pozostają aktualne orzeczenia

SN dotyczące własności rzeczowej: i tak, np. post. SN z 17.7.2019 r. (V CZ 50/19, OSNC 2020, Nr 2, poz. 22), że orzeczenia sądu II instancji dotyczące przejścia sprawy do rozpoznania. I tak, według SN skoro w art. 394¹ § 1¹ KPC – mającym w systemie zaskarżania orzeczeń sądów II instancji charakter wyjątkowy – nie wymieniono innej przyczyny albo celu orzeczenia uzasadniających i umożliwiających zaskarżenie go zażaleniem do SN, to staje się jasne, że na wyrok, który został uchylony z powodu naruszenia własności rzeczowej i sprawę przekazano sądowi wyższego rzędu, a w istocie „przejęto” ją do rozpoznania zgodnie z art. 17 pkt 4 KPC, zażalenie nie przysługuje. Na wyrok sądu II instancji uchylający wyrok sądu I instancji i przekazujący sprawę – na podstawie przepisów regulujących własność rzeczową – do rozpoznania sądowi wyższego rzędu, zażalenie przewidziane w art. 394¹ § 1¹ KPC nie przysługuje. W sprawie pracowniczej, postanowieniem z 14.6.2016 r. (II PZ 9/16, Legalis) SN stwierdził, że roszczenie o odszkodowanie „w przypadku nieuzasadnionego lub naruszającego przepisy wypowiedzenia oraz rozwiązania stosunku pracy” to odszkodowanie, które przysługuje alternatywnie względem roszczeń o uznanie bezskuteczności wypowiedzenia stosunku pracy, o przywrócenie do pracy i przywrócenie poprzednich warunków pracy lub płacy. Nie jest nim natomiast dochodzone na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego roszczenie o odszkodowanie „uzupełniające” i w związku z tym wartość przedmiotu sporu takiego roszczenia przekraczająca 75 000 zł determinuje własność sądu okręgowego. Podobnie SN postanowieniem z 6.3.2015 r. (III CZ 10/15, Legalis) – stwierdził, że własność rzeczową sądu okręgowego w sprawie, której przedmiotem jest wyłącznie roszczenie o zasądzenie zadośćuczynienia (sprawa o zapłatę) określa się na podstawie art. 17 pkt 4 KPC. Ciekawe jest także rozstrzygnięcie SA w Gdańsku z 8.7.2013 r. (I ACz 579/13, Legalis), że ochrona prawna oferowana przez ustawę o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji nie pokrywa się z ochroną przewidzianą dla wspólnotowego znaku towarowego. Z tej przyczyny roszczenie przedsiębiorcy mające za podstawę czyn nieuczciwej konkurencji, którego przedmiotem jest produkt posiadający zarejestrowany znak wspólnotowy, powinno być dochodzone we właściwym miejscowo sądzie okręgowym zgodnie z zasadą określoną w art. 17 pkt 4 KPC, nie zaś przed Sądem Okręgowym w Warszawie – Wydziałem XXII Sądu Wspólnotowych Znaków Towarowych i Wzorów Przemysłowych. W sprawie zaś o sygn. II PK 240/08 (Legalis) postanowieniem SN z 9.7.2009 r. stwierdził, że sprawa o ustalenie (na podstawie art. 189 KPC), że określone zdarzenie było wypadkiem przy pracy, jest sprawą o prawa majątkowe, w której powód ma obowiązek oznaczyć w pozwie wartość przedmiotu sporu, a strona skarżąca

– wartość przedmiotu zaskarżenia. W sprawach o ustalenie, że określone zdarzenie było wypadkiem przy pracy, właściwy rzeczowo jest albo sąd rejonowy (art. 16 KPC), albo sąd okręgowy (art. 17 pkt 4 KPC), a zależy to od wartości przedmiotu sporu (ustalonej według zasad określonych w art. 19–25 KPC). Aktualne jest także postanowienie SN z 16.6.2008 r. (II CSK 140/08, Legalis), że sprawy o uchylenie uchwały wspólnoty mieszkaniowej nie można generalnie zakwalifikować do spraw majątkowych lub niemajątkowych. Sprawa taka jest sprawą o prawa majątkowe lub sprawą o prawa niemajątkowe, w zależności od przedmiotu zaskarżonej uchwały. Przyjmuje się przy tym, że sprawy o uchylenie uchwały wspólnoty mieszkaniowej w przedmiocie odwołania członków zarządu ma charakter majątkowy. Należy też przypomnieć wyrok z 18.4.2008 r. (II CSK 636/07, Legalis), w którym SN stwierdził, że naruszenie dobra osobistego może uzasadniać wystąpienie z roszczeniami zarówno o charakterze majątkowym, jak i niemajątkowym. Jeśli poszkodowany występuje z roszczeniem o charakterze niemajątkowym bądź – jednocześnie – z niemajątkowym i majątkowym, to sprawa należy do właściwości rzeczowej sądu okręgowego na podstawie art. 17 pkt 1 KPC. Jeżeli jednak poszkodowany domaga się wyłącznie ochrony o charakterze majątkowym, np. występuje jedynie z roszczeniem o zasądzenie zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę, wówczas właściwość rzeczową sądu okręgowego uzasadnia jedynie art. 17 pkt 4 KPC. W postanowieniu SN z 15.12.2006 r. (III CZ 85/06, Legalis) uznał, że sprawy o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym są sprawami majątkowymi, potwierdza art. 17 pkt 4 KPC, który dotyczy spraw o prawa majątkowe i wymienia wprost sprawę o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. Potwierdzają to także przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. z 2015 r. poz. 1800) oraz rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 3.10.2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego z urzędu (t.j. Dz.U. z 2019 r. poz. 68 ze zm.). W postanowieniu z 26.1.2006 r. (V CSK 53/05, Legalis), SN uznał, że sprawa o ustalenie nieważności uchwały wspólnoty mieszkaniowej o odwołaniu ze składu zarządu jednego z jego członków jest sprawą o prawa majątkowe (art. 398² § 1 KPC) oraz w uchwale z 9.12.2005 r. (III CZP 111/05, Legalis), że sprawy o uchylenie uchwał wspólnoty mieszkaniowej podjętych w trybie art. 23 ust. 1 ustawy z 24.6.1994 r. o własności lokali (t.j. Dz.U. z 2021 r. poz. 1038 ze zm.), których przedmiotem są: zmiana sposobu sprawowania zarządu nieruchomością wspólną, zatwierdzenie sprawozdania ze sprawowania zarządu nieruchomością wspólną, udzie-

lenie absolutorium zarządcy są sprawami o prawa majątkowe. Ważna wypowiedź SN, i zachowująca aktualność zapadła w postanowieniu SN z 6.6.2005 r. (I PK 48/05, Legalis). Sąd Najwyższy stwierdził, że nie stanowi okoliczności uzasadniającej rozpoznanie kasacji potrzeba wyjaśnienia istotnego zagadnienia prawnego, jeżeli zagadnienie to nie ma powiązania z podstawami kasacji (a ściślej – z przepisami wskazanymi jako naruszone w ramach podstaw kasacyjnych). Jeżeli wnoszący kasację powołuje się na potrzebę wykładni określonych przepisów prawnych, to potrzeba taka musi odnosić się przynajmniej do jednej z przytoczonych podstaw kasacyjnych. Przepis art. 55¹ KC dotyczy przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym, natomiast przedsiębiorstwo państwowe jest jednym z typów osób prawnych. Nie ulega zatem wątpliwości, że pojęcie „przedsiębiorstwo państwowe” jako oznaczenie jednego z typów osób prawnych oraz pojęcie „przedsiębiorstwo” w ujęciu art. 55¹ KC nie są pojęciami tożsamymi. W końcu uznał, że rozpoznanie przez sąd rejonowy sprawy o roszczenie majątkowe, którego wartość przewyższa kwotę stanowiącą granicę właściwości rzeczowej sądu okręgowego (art. 17 pkt 4 KPC), nie powoduje nieważności postępowania (art. 379 pkt 6 KPC). Natomiast w wyroku z 23.11.1995 r. (I CRN 124/95, Legalis), SN uznał, że obowiązkiem sądu jest wszechstronne wyjaśnienie okoliczności faktycznych przytoczonych dla uzasadnienia żądania zniesienia wspólności majątkowej i rozważenie czy w konkretnej sytuacji sprawiają one, że istniejąca między małżonkami wspólność majątkowa przestała służyć dobru rodziny. Dlatego też w sprawach o zniesienie wspólności nie można oprzeć rozstrzygnięcia wyłącznie na uznaniu powództwa czy przyznaniu okoliczności faktycznych (art. 431 w zw. z art. 452 KPC). Każdorazowo sąd powinien przeprowadzić postępowanie dowodowe, a w razie uznania powództwa – zbadać przyczyny, które skłoniły do tego stronę pozwaną (art. 441 w zw. z art. 452 KPC). Ponadto, że żądanie zniesienia wspólności majątkowej zmierza zawsze do przekształcenia istniejącego między małżonkami ustroju majątkowego, przez co stanowi sprawę o prawa majątkowe w rozumieniu art. 17 pkt 4 KPC. W uchwale z 5.10.1994 r. (III CZP 126/94, Legalis) SN uznał, że sprawy o zniesienie wspólności majątkowej małżeńskiej – bez względu na wartość przedmiotu sprawy – należą do właściwości rzeczowej sądu rejonowego.

B. Linia orzecznicza

Niezaskarżalność orzeczenia sądu II instancji w przedmiocie przejęcia sprawy do rozpoznania

I. Skoro w art. 394¹ § 1¹ KPC – mającym w systemie zaskarżania orzeczeń sądów II instancji charakter wyjątkowy – nie wymieniono innej przyczyny albo celu orzeczenia uzasadniających i umożliwiających zaskarżenie go zażaleniem do Sądu Najwyższego, to staje się jasne, że na wyrok, który został uchylony z powodu naruszenia właściwości rzeczowej i sprawę przekazano sądowi wyższego rzędu, a w istocie „przejęto” ją do rozpoznania zgodnie z art. 17 pkt 4 KPC, zażalenie nie przysługuje.

II. Na wyrok sądu II instancji uchylający wyrok sądu I instancji i przekazujący sprawę – na podstawie przepisów regulujących właściwość rzeczową – do rozpoznania sądowi wyższego rzędu, zażalenie przewidziane w art. 394¹ § 1¹ KPC nie przysługuje.

post. SN z 17.7.2019 r., V CZ 50/19, Legalis (teza Nr I), OSNC 2020, Nr 2, poz. 22 (teza Nr II)

Właściwość rzeczowa sądu w sprawie o odszkodowanie uzupełniające dochodzone przez pracownika w związku z wypowiedzeniem umowy o pracę

Roszczenie o odszkodowanie „w przypadku nieuzasadnionego lub naruszającego przepisy wypowiedzenia oraz rozwiązania stosunku pracy” to odszkodowanie, które przysługuje alternatywnie względem roszczeń o uznanie bezskuteczności wypowiedzenia stosunku pracy, o przywrócenie do pracy i przywrócenie poprzednich warunków pracy lub płacy. Nie jest nim natomiast dochodzone na podstawie przepisów Kodeksu cywilnego roszczenie o odszkodowanie „uzupełniające” i w związku z tym wartość przedmiotu sporu takiego roszczenia przekraczająca 75 000 zł determinuje właściwość sądu okręgowego.

post. SN z 14.6.2016 r., II PZ 9/16, Legalis

Właściwość rzeczowa sądu w sprawie o zadośćuczynienie pieniężne za doznaną krzywdę

Właściwość rzeczową sądu okręgowego w sprawie, której przedmiotem jest wyłącznie roszczenie o zasądzenie zadośćuczynienia (sprawa o zapłatę) określa się na podstawie art. 17 pkt 4 KPC.

post. SN z 6.3.2015 r., III CZ 10/15, Legalis

Właściwość rzeczowa sądu w sprawie o czyn nieuczciwej konkurencji, którego przedmiotem jest produkt posiadający zarejestrowany znak wspólnotowy

Ochrona prawna oferowana przez ustawę o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji nie pokrywa się z ochroną przewidzianą dla wspólnotowego znaku towarowego. Z tej przyczyny roszczenie przedsiębiorcy mające za podstawę czyn nieuczciwej konkurencji, którego przedmiotem jest produkt posiadający zarejestrowany znak wspólnotowy, powinno być dochodzone we wła-

ściwym miejscowo sądzie okręgowym zgodnie z zasadą określoną w art. 17 pkt 4 KPC, nie zaś przed SO w Warszawie – Wydziałem XXII Sądu Wspólnotowych Znaków Towarowych i Wzorów Przemysłowych.

post. SA w Gdańsku z 8.7.2013 r., I ACz 579/13, Legalis

Charakter sprawy o ustalenie zaistnienia wypadku przy pracy

1. Sprawa o ustalenie (na podstawie art. 189 KPC), że określone zdarzenie było wypadkiem przy pracy, jest sprawą o prawa majątkowe, w której powód ma obowiązek oznaczyć w pozwie wartość przedmiotu sporu, a strona skarżąca – wartość przedmiotu zaskarżenia.

2. W sprawach o ustalenie, że określone zdarzenie było wypadkiem przy pracy, właściwość rzeczowo jest albo sąd rejonowy (art. 16 KPC), albo sąd okręgowy (art. 17 pkt 4 KPC), a zależy to od wartości przedmiotu sporu (ustalonej według zasad określonych w art. 19–25 KPC).

post. SN z 9.7.2009 r., II PK 240/08, Legalis

Majątkowy charakter sprawy o uchylenie uchwały wspólnoty mieszkaniowej w przedmiocie odwołania członków zarządu

Sprawy o uchylenie uchwały wspólnoty mieszkaniowej nie można generalnie zakwalifikować do spraw majątkowych lub niemajątkowych. Sprawa taka jest sprawą o prawa majątkowe lub sprawą o prawa niemajątkowe, w zależności od przedmiotu zaskarżonej uchwały. Przyjmuje się przy tym, że sprawy o uchylenie uchwały wspólnoty mieszkaniowej w przedmiocie odwołania członków zarządu ma charakter majątkowy.

post. SN z 16.6.2008 r., II CSK 140/08, Legalis

Właściwość rzeczowa sądu do rozpoznania roszczenia wynikającego z naruszenia dóbr osobistych

Naruszenie dobra osobistego może uzasadniać wystąpienie z roszczeniami zarówno o charakterze majątkowym, jak i niemajątkowym. Jeśli poszkodowany występuje z roszczeniem o charakterze niemajątkowym bądź – jednocześnie – z niemajątkowym i majątkowym, to sprawa należy do właściwości rzeczowej sądu okręgowego na podstawie art. 17 pkt 1 KPC. Jeżeli jednak poszkodowany domaga się wyłącznie ochrony o charakterze majątkowym, np. występuje jedynie z roszczeniem o zasądzenie zadośćuczynienia pieniężnego za doznaną krzywdę, wówczas właściwość rzeczową sądu okręgowego uzasadnia jedynie art. 17 pkt 4 KPC.

wyr. SN z 18.4.2008 r., II CSK 636/07, Legalis

Majątkowy charakter sprawy o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym

To, że sprawy o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym są sprawami majątkowymi, potwierdza art. 17 pkt 4 KPC, który dotyczy spraw o prawa majątkowe i wymienia wprost sprawy o uzgodnienie treści księgi wieczystej z rzeczywistym stanem prawnym. Potwierdza to także § 8 pkt 8 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28.9.2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1348 ze zm.) oraz § 7 pkt 8

rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28.9.2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (Dz.U. Nr 163, poz. 1349 ze zm.).

post. SN z 15.12.2006 r., III CZ 85/06, Legalis

Dopuszczalność kasacji w sprawie o odwołanie członka zarządu wspólnoty mieszkaniowej

Sprawa o ustalenie nieważności uchwały wspólnoty mieszkaniowej o odwołaniu ze składu zarządu jednego z jego członków jest sprawą o prawa majątkowe (art. 398² § 1 KPC).

post. SN z 26.1.2006 r., V CSK 53/05, Legalis

Majątkowy charakter spraw o uchylenie uchwał wspólnoty mieszkaniowej dotyczących zarządu nieruchomością

Sprawy o uchylenie uchwał wspólnoty mieszkaniowej podjętych w trybie art. 23 ust. 1 ustawy z 24.6.1994 r. o własności lokali (t.j. Dz.U. z 2000 r. Nr 80, poz. 903 ze zm.), których przedmiotem są: zmiana sposobu sprawowania zarządu nieruchomością wspólną, zatwierdzenie sprawozdania ze sprawowania zarządu nieruchomością wspólną, udzielenie absolutorium zarządcy są sprawami o prawa majątkowe.

uchw. SN z 9.12.2005 r., III CZP 111/05, Legalis

Powiązanie okoliczności uzasadniającej rozpoznanie kasacji z podstawami kasacji; przedsiębiorstwo państwowe a przedsiębiorstwo; rozpoznanie przez sąd rejonowy sprawy o roszczenie majątkowe, którego wartość przewyższa kwotę stanowiącą granicę właściwości rzeczowej sądu okręgowego

1. Nie stanowi okoliczności uzasadniającej rozpoznanie kasacji potrzeba wyjaśnienia istotnego zagadnienia prawnego, jeżeli zagadnienie to nie ma powiązania z podstawami kasacji (a ściślej – z przepisami wskazanymi jako naruszone w ramach podstaw kasacyjnych). Jeżeli wnoszący kasację powołuje się na potrzebę wykładni określonych przepisów prawnych, to potrzeba taka musi odnosić się przynajmniej do jednej z przytoczonych podstaw kasacyjnych.
2. Artykuł 55¹ KC dotyczy przedsiębiorstwa w znaczeniu przedmiotowym, natomiast przedsiębiorstwo państwowe jest jednym z typów osób prawnych. Nie ulega zatem wątpliwości, że pojęcie „przedsiębiorstwo państwowe” jako oznaczenie jednego z typów osób prawnych oraz pojęcie „przedsiębiorstwo” w ujęciu art. 55¹ KC nie są pojęciami tożsamymi.
3. Rozpoznanie przez sąd rejonowy sprawy o roszczenie majątkowe, którego wartość przewyższa kwotę stanowiącą granicę właściwości rzeczowej sądu okręgowego (art. 17 pkt 4 KPC), nie powoduje nieważności postępowania (art. 379 pkt 6 KPC).

post. SN z 6.6.2005 r., I PK 48/05, Legalis

Sądowe zniesienie wspólności majątkowej małżonków – przesłanki, właściwość sądu

1. Obowiązkiem sądu jest wszechstronne wyjaśnienie okoliczności faktycznych przytoczonych dla uzasadnienia żądania zniesienia wspólności majątkowej i rozważenie czy w konkretnej sytuacji sprawiają one, że istniejąca między małżonkami wspólność majątkowa przestała służyć dobru rodziny. Dlatego też w sprawach o zniesienie wspólności nie można oprzeć rozstrzygnięcia wyłącznie na uznaniu powództwa czy przyznaniu okoliczności faktycznych (art. 431 w zw. z art. 452 KPC). Każdorazowo sąd powinien przeprowadzić postępowanie dowodowe, a w razie uznania powództwa – zbadać przyczyny, które skłoniły do tego stronę pozwaną (art. 441 w zw. z art. 452 KPC).

2. Żądanie zniesienia wspólności majątkowej zmierza zawsze do przekształcenia istniejącego między małżonkami ustroju majątkowego, przez co stanowi sprawę o prawa majątkowe w rozumieniu art. 17 pkt 4 KPC.

wyr. SN z 23.11.1995 r., I CRN 124/95, Legalis

Właściwość rzeczowa sądu w sprawach o zniesienie wspólności majątkowej małżeńskiej

Sprawy o zniesienie wspólności majątkowej małżeńskiej – bez względu na wartość przedmiotu sprawy – należą do właściwości rzeczowej sądu rejonowego.

uchw. SN z 5.10.1994 r., III CZP 126/94, Legalis

Dział III. Wyłączenie sędziego

Art. 49.

Wyłączenie sędziego na wniosek

§ 1.²,³ *Niezależnie od przyczyn wymienionych w art. 48, sąd wyłącza sędziego na jego żądanie lub na wniosek strony, jeżeli istnieje okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie.*

² Zgodnie z wyrokiem Tryb. Konst. z dnia 2.06.2020 r. (Dz.U. z 2020 r. poz. 1017) art. 49 § 1 w zakresie, w jakim dopuszcza rozpoznanie wniosku o wyłączenie sędziego z powodu podniesienia okoliczności wadliwości powołania sędziego przez Prezydenta RP na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa, został uznany za niezgodny z art. 179 Konstytucji RP. Utrata mocy, w tym zakresie, nastąpi 9.06.2020 r.

³ Zgodnie z wyrokiem Tryb. Konst. z dnia 23.02.2022 r. (Dz.U. z 2022 r. poz. 480) art. 49 § 1 w zakresie, w jakim za przesłankę mogącą wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie uznaje jakąkolwiek okoliczność odnoszącą się do procedury powoływania tego sędziego przez Prezydenta RP na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa do pełnienia urzędu, został uznany za niezgodny z art. 45 ust. 1 Konstytucji RP oraz art. 179 w związku z art. 144 ust. 3 pkt 17 Konstytucji RP. Utrata mocy, w tym zakresie, nastąpi 28.02.2022 r.

§ 2. Za okoliczność, o której mowa w § 1, nie uważa się wyrażenia przez sędziego poglądu co do prawa i faktów przy wyjaśnianiu stronom czynności sądu lub nakłanianiu do ugody.

§ 2.⁴ Za okoliczność, o której mowa w § 1, nie uważa się wyrażenia przez sędziego poglądu co do prawa i faktów przy wyjaśnianiu stronom czynności sądu, nakłanianiu do ugody lub udzielaniu pouczeń.

Spis treści

A. Komentarz

1. Aktualny stan prawny
2. Uzasadnienie zmiany

3. Ocena nowelizacji

- B. Linia orzecznicza

A. Komentarz

1. Aktualny stan prawny. Jedną ze zmian wprowadzonych w KPC, wprowadzonych nowelizacją ZmKPC19 były posiedzenia przygotowawcze, podczas których przewodniczący ze stronami określał przedmiot sporu, następnie wyjaśniał stanowiska stron oraz mógł pouczyć strony o prawnych aspektach sporu, w tym o możliwych sposobach jego rozwiązania (art. 205⁶ § 1 KPC w brzmieniu nadanym ZmKPC19). Intencją ustawodawcy było, aby wskazanie stronom przez przewodniczącego wstępnego poglądu w sprawie, nawet obejmującego przewidywany wynik postępowania, jako elementu posiedzenia przygotowawczego, nie mogło być traktowane jako naruszenie reguły bezstronności sądu.

W szczególności wyrażenie przez sędziego poglądu co do prawa i faktów, wyjaśnianie stronom czynności sądu oraz nakłanianie ich do ugodowego rozwiązania sporu nie należy poczytywać za określoną w art. 49 § 1 KPC okoliczność tego rodzaju, że mogłaby wywołać uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie [tak *B. Kaczmarek-Templin*, w: *J. Gołaczyński, D. Szostek* (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw*, Warszawa 2019, s. 33]. Oczywiście nie ma to zastosowania, gdy niezależnie od ujawnienia przez przewodniczącego poglądu prawnego na sprawę, wystąpią inne okoliczności, wskazujące na stroniczne zachowanie sędziego, np. jeżeli jego zachowanie w toku postępowania wskazuje na niechętny stosunek do strony (post. SN z 7.11.1984 r.,

⁴ Art. 49 § 2 w brzmieniu ustawy z dnia 9.03.2023 r. (druk sejmowy Nr 2650), która wchodzi w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia.

II CZ 117/84, Legalis). W obecnym już orzecznictwie panuje pogląd, zgodnie z którym okoliczność, iż sędzia reprezentuje pogląd prawny niekorzystny dla strony, nie stanowi podstawy wyłączenia sędziego w świetle art. 49 KPC (tak np. post. SN z 20.2.1976 r., II CZ 8/76, Legalis). Podobnie SN wskazywał, że prezentowanie przez sędziego w innych sprawach określonego poglądu prawnego niż strona, na tle konkretnych przepisów prawa czy instytucji prawnych, nie stanowi uzasadnienia dla formułowania tezy o stosunku emocjonalnym tego sędziego do strony, dla której ten pogląd jest niekorzystny, nie stanowi podstawy wyłączenia sędziego na podstawie art. 49 KPC (wyr. SN z 6.5.2010 r., II PK 344/09, Legalis).

2. Uzasadnienie zmiany. Zdaniem ustawodawcy, konieczne było jednak doprecyzowanie okoliczności, które nie powinny być zaliczane do katalogu wywołujących uzasadnioną wątpliwość co do bezstronności sędziego w danej sprawie. Tego typu okolicznością jest udzielanie przez sąd pouczeń. Według ustawodawcy pouczenia udzielane przez sąd mają na celu zrównoważenie pozycji prawnej stron w procesie, w sytuacji gdy jedna z nich nie jest zastępowana przez zawodowego pełnomocnika, a zachodzi uzasadniona potrzeba udzielenia pouczeń. Natomiast funkcja gwarancyjna art. 156¹ KPC ma zapewnić zakaz zaskoczenia stron rozstrzygnięciem, co jest cechą rzetelnego procesu. I dlatego ustawodawca uznał, że należy zmienić **art. 49 § 2 KPC**, tak, aby pouczenia udzielane przez sąd, nie mogły być uznane za przejaw stronniczości sędziego. Celem tej zmiany jest także lepsze powiązanie instytucji wyłączenia sędziego, z treścią art. 156¹ KPC. Ustawodawca, uzasadnia potrzebę tej zmiany także występującymi rozbieżnościami terminologicznymi co do zakresu pouczeń, których sędzia może udzielić, aby nie spotkać się z zarzutem stronniczości – naruszenia art. 49 § 1 KPC. Pouczenia, o których mowa w art. 156¹ KPC nie są bowiem tożsame ani z wyrażaniem poglądu co do prawa i faktów, ani z wyjaśnianiem stronom czynności sądu. Dalej ustawodawca wskazuje, że zgodnie z pouczeniem objęty był „prawdopodobny wynik sprawy w świetle zgłoszonych do tej chwili twierdzeń i dowodów”, czyli dotychczas nie było mechanizmów zabezpieczających sędziego, który udzielił pouczeń na podstawie art. 156¹ KPC przed wnioskiem o wyłączenie go. W ocenie ustawodawcy jest to wada systemowa, która powstrzymuje sędziów przed szerszym korzystaniem z instrumentów przewidzianych w art. 156¹ KPC z obawy, że udzielane przez nich pouczenia zostaną uznane za nieobjęte dyspozycją art. 49 § 2 KPC. Stąd potrzeba uzupełnienia art. 49 § 2 KPC o zwrot „lub udzielaniu pouczeń”. Należy zarazem zaznaczyć, że w razie wyjścia przez konkretnego sędziego przy udzielaniu pouczeń poza dopuszczalne granice określone przez art. 156¹ KPC, nawet jeśli nie

będzie możliwości złożenia wniosku o wyłączenie sędziego, to nadal możliwe będzie przytoczenie okoliczności negatywnie rzutujących na bezstronność sądu w ramach zarzutów apelacyjnych.

3. Ocena nowelizacji. Nowelizacja przepisu art. 49 § 2 KPC jest konsekwencją wprowadzenia do kodeksu instytucji pouczeń z art. 156¹. Chodzi jedynie o wyraźne zasygnalizowanie, że nie tylko wyrażenie „poglądu przez sędziego co do prawa i faktów”, np. podczas posiedzenia przygotowawczego, o czym mowa w art. 205⁶ KPC, ale także „udzielenie pouczeń” np. w trybie art. 156¹ KPC nie może być podstawą do wyłączenia sędziego. Z perspektywy stron, można upatrywać w takim zachowaniu sędziego wyrazu jego stronniczości, można domagać się wyłączenia sędziego na podstawie art. 48 § 1 KPC, a sąd rozpoznający ten wniosek będzie musiał ocenić, czy wyrażenie tego poglądu lub udzielenie pouczenia co do prawa i faktów, nie stanowiło jednak wyrazu stronniczości sędziego. Przepis ten zatem nie pozbawia strony uprawnienia do kwestionowania bezstronności sędziego, jeżeli zastosował on przepis art. 156¹ czy 205⁶ KPC, a jedynie przyznaje sądowi rozpoznającemu taki wniosek określone kryterium oceny. Wydaje się ponadto, że ta zmiana była zbędna, skoro „wyrażenie poglądu co do prawa i faktów” może być spełnione przez sędziego także poprzez udzielenie pouczenia.

B. Linia orzecznicza

Niechętny stosunek sędziego do strony podstawą wyłączenia

Podstawę do wyłączenia sędziego w rozumieniu art. 49 KPC stanowić może również niechętny stosunek sędziego do strony okazywany w toku postępowania.

post. SN z 7.11.1984 r., II CZ 117/84, Legalis

Pogląd prawny niekorzystny dla strony

Okoliczność, że sędzia reprezentuje pogląd prawny niekorzystny dla strony nie stanowi podstawy wyłączenia go w świetle art. 49 KPC.

post. SN z 20.2.1976 r., II CZ 8/76, Legalis

Prezentowanie przez sędziego określonego poglądu a jego bezstronność

Prezentowanie przez sędziego w innych sprawach określonego poglądu prawnego na tle konkretnych przepisów prawa czy instytucji prawnych nie stanowi uzasadnienia dla formułowania tezy o stosunku emocjonalnym tego sędziego do strony, dla której ten pogląd jest niekorzystny.

wyr. SN z 6.5.2010 r., II PK 344/09, Legalis

Art. 53¹.

Odrzucenie wniosku
o wyłączenie
sędziego

§ 1. Niedopuszczalny jest wniosek o wyłączenie sędziego:

- 1) oparty wyłącznie na okolicznościach związanych z rozstrzygnięciem przez sąd o dowodach;
- 2) złożony po raz kolejny co do tego samego sędziego z powołaniem tych samych okoliczności;
- 3)⁵ *niebędącego członkiem składu orzekającego.*

§ 2. Wniosek, o którym mowa w § 1, pozostawia się w aktach sprawy bez żadnych dalszych czynności. To samo dotyczy pism związanych z jego wniesieniem. O pozostawieniu wniosku i pism związanych z jego wniesieniem zawiadamia się stroną wnoszącą tylko raz – przy złożeniu pierwszego pisma.

§ 3. W przypadku złożenia ustnie wniosku, o którym mowa w § 1, przewodniczący zawiadamia stronę o jego bezskuteczności.

Spis treści

A. Komentarz

1. Aktualny stan prawny

2. Uzasadnienie wprowadzenia zmiany

3. Ocena nowelizacji

B. Linia orzecznicza

A. Komentarz

1. Aktualny stan prawny. Według nowelizacji ZmKPC19 nadużycie prawa procesowego przez stronę w postępowaniu sądowym może polegać także na złożeniu wniosku o wyłączenie sędziego. Chodzi jednak jedynie o sytuacje, gdy wniosek został oparty wyłącznie na okolicznościach związanych z rozstrzygnięciem przez sąd o dowodach lub złożony ponownie co do tego samego sędziego z powołaniem tych samych okoliczności [tak *E. Marszałkowska-Krześ*, Opinia Ośrodka Badań, Studiów i Analiz Krajowej Rady Radców Prawnych o projekcie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw z 14.12.1919 r., Warszawa 2019, s. 5–6; *M. Zalisko*, w: *J. Gołączyński* (red.), Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz do ustawy z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw, Warszawa 2019, s. 40]. Gdy zostanie złożony wniosek o wyłączenie sędziego w oparciu o podstawy z art. 53¹ § 1 KPC, to taki wniosek jest niedopuszczalny, a sankcją jest obecnie pozostawienie wniosku i pism związanych z jego wniesieniem w aktach sprawy, bez dalszego biegu.

⁵ Art. 53¹ § 1 pkt 3 dodany ustawą z dnia 9.03.2023 r. (druk sejmowy Nr 2650), która wchodzi w życie po upływie 3 miesięcy od dnia ogłoszenia.

W przypadku nadużycia przez stronę prawa procesowego polegającego na składaniu wniosków o wyłączenie sędziego opartych wyłącznie na okolicznościach związanych z rozstrzygnięciem przez sąd o dowodach lub złożonego ponownie co do tego samego sędziego z powołaniem tych samych okoliczności należy mieć na uwadze art. 226² KPC w brzmieniu nadanym ZmKPC19. Dokonanie zatem przez sąd oceny, że zachowanie strony w świetle okoliczności sprawy wskazuje na nadużycie przez nią prawa procesowego, prowadziło do pouczenia strony o możliwości zastosowania wobec niej środków, których katalog został wskazany w art. 226² § 1 KPC w brzmieniu nadanym ZmKPC19.

Konsekwencją takiego uregulowania była niemożność złożenia przez stronę środka zaskarżenia od postanowienia sądu I instancji niepodlegającego zaskarżeniu w drodze zażalenia, które miały wpływ na rozstrzygnięcie sprawy, nie przekreślało to jednak możliwości ich rozpoznania w postępowaniu apelacyjnym przez sąd II instancji. Oczywiście, sąd II instancji, na wniosek strony, rozpoznaje również te postanowienia sądu I instancji, które nie podlegały zaskarżeniu w drodze zażalenia, a miały wpływ na rozstrzygnięcie sprawy (art. 380 KPC). Przepis art. 380 KPC nakłada na sąd odwoławczy, obowiązek, na wniosek strony, rozpoznania również niezaskarżalnych postanowień sądu I instancji, jeśli miały wpływ na rozstrzygnięcie sprawy. Oznacza to, że kontrola sądu apelacyjnego jest możliwa po kumulatywnym spełnieniu przesłanek z art. 380 KPC, tj., po pierwsze, może ona dotyczyć tylko postanowień, a nie innych czynności procesowych, po drugie, ogranicza się jedynie do orzeczeń, od których nie przysługuje zażalenie, i po trzecie, jest skuteczna, gdy postanowienie to miało wpływ na rozstrzygnięcie sprawy (zob. wyr. SN z 9.5.2018 r., III PK 48/17, Legalis).

2. Uzasadnienie wprowadzenia zmiany. Ustawa z 4.7.2019 r. o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (ZmKPC19) wprowadziła do systemu prawa cywilnego procesowego zakaz nadużycia prawa procesowego przez stronę. Konsekwencją takiego unormowania jest poszerzenie katalogu niedopuszczalnych wniosków o wyłączenie sędziego. Celem proponowanej w **art. 53¹ § 1 KPC** zmiany jest wyeliminowanie praktyki masowego składania wniosków o wyłączenie wszystkich sędziów danego wydziału, czy nawet całego sądu, również gdy sędziowie ci nie są w żaden sposób zaangażowani w prowadzenie sprawy. Według ustawodawcy zmiana w komentowanym przepisie ma polegać na niedopuszczalności wniosku o wyłączenie sędziego, który nie jest członkiem składu orzekającego, i ma przyczynić się do przyspieszenia postępowań. Jest to dodatkowo uzasadnione faktem, że sprawy przydzielane są sędziom w drodze losowania, a na gruncie przepisów ustrojowych istnieją dodatkowe rozwiązania gwarantujące niezmiennosc składu.

[Przejdź do księgarni →](#)

ksiegarnia.beck.pl